

**АКТИВНО
МЛАДИНСКО
УЧЕСТВО НА
ЛОКАЛНО
НИВО**

Наслов: Активно младинско учество на локално ниво

Автори: Евгенија Јанакиеска, Ана Манасиева

Лектура и превод: Бестел

Графички дизајн: Стефан Трајковски

Печат и техничка обработка: Винсент графика

Овој документе изработен во рамките на иновативната иницијатива „Гласам значи менувам“, спроведена од Евгенија Јанакиеска. Иницијативата „Гласам значи менувам“ е изработена во рамките на проектот „Поддршка на изборни реформи“ на Швајцарската амбасада/Швајцарската агенција за развој и соработка (СДЦ), спроведен од ИФЕС и од НМСМ. Искажаните ставови, мислења и содржини во овој производ, не ги отсликуваат оние на донаторот, на проектот или на спроведувачите.

1. Цел и намера на проектот

Основната цел на проектот „Гласам значи менувам“ е да ја нагласи важноста на гласањето како најефективниот начин да се направат политички промени, особено на локално ниво и преку идентификување на главните проблеми со кои се соочуваат младите во нивната околина, да даде препораки за зајакнување на учеството на младите и влијанието на нивниот глас при одлучувањето во локалната заедница.

Врз основа на анализата на податоците и изведените заклучоци беа подготвени препораки за зголемување на младинското учество и создавање механизми за поголема вклученост на младите во креирањето политики на локално ниво.

2. Методологија

При реализација на истражувањето се користеше квалитативна методологија преку фокус групи, анализа на содржина и анкетен прашалник. Фокус групите беа реализирани на онлајн платформата Зум. На фокус групите беа поставувани три сета прашања: за локалната самоуправа, за политичките партии и за вклученоста на младите. При анализа на содржина се користеа законски и подзаконски акти, стратешки документи, правилници што го регулираат младинското учество и други анализи и истражувања на темата. Анкетниот прашалник беше спроведен онлајн, а преку фокус групите и прашалникот беа опфатени вкупно 253 млади луѓе, на возраст до 29 години, од различни региони во државата.

Во рамките на проектот беа спроведени и три работилници со 15 млади до 29 години, од Скопје, Тетово и од Кавадарци, на следниве теми: „Младинско учество на локално ниво“, „Избори и избирачко право“ и „Како да препознаеш квалитетни мерки за млади“.

Истражувањето беше спроведено во периодот март-мај 2021 година.

3. Вовед

Овој документ е насочен кон младите луѓе, локалната самоуправа и политичките партии, а неговата цел е да ја подигне свеста меѓу младите за важноста и за влијанието на нивниот глас и да го зголеми нивното активно учество во процесите на локално ниво, а од друга страна да ги поттикне носителите на одлуки во локалната самоуправа да ги препознаат проблемите во соработка

со младите и заедно со нив да предложат политики за нивно решавање.

Документот е насочен и кон политичките партии, со цел да се мотивираат кандидатите што се избираат во рамките на локалната заедница да ги вклучат младите како важен партнер во креирањето успешни политики, а младите преку оценувањето на програмите на кандидатите на различните политички опции, да бидат активни во изборниот процес и да носат информирани одлуки. На овој начин се развива критичкото мислење и политичката култура кај младите, како активни чинители во своите локални заедници.

Политичкото учество и активното граѓанство се најважните елементи на демократската политичка култура во секое општество. Промената во општеството е можна само доколку во неа учествува секој поединец.¹ Учеството на младите и нивната позиција во општеството е особено важно за развивање успешни политики за иднината на државата. Младите мора да ја знаат својата улога во општеството и да знаат колкава е нивната моќ, кои се нивните права, но и обврските на институциите.

Голем дел од младите во Република Северна Македонија никогаш не биле општествено активни, односно не преземале нешто за да решат некој специфичен општествен проблем. Младите често се опишувани како апатична, неангажирана и социјално исклучена група. Намаленото граѓанско учество на младите, особено на избори, ги загрозува основите на репрезентативната демократија. Младите воопшто не гласаат или тоа го прават под притисок на семејството, а оние што одлучуваат да гласаат на избори, не веруваат во моќта на својот глас.

Тие не веруваат дека можат да влијаат врз политиките на локално ниво, иако истражувањата покажуваат дека на речиси две третини од младите им е важно да учествуваат. Затоа, разбирањето на причините за намаленото учество кај младите и дејствување кон промена на таквата појава е клучно за да се мотивираат младите активно да учествуваат во процесот на донесување одлуки, во процесите на креирање политики на локално ниво, како и нивно активно учество во изборниот процес..

4. Младинско учество

Младинското учество е суштинска компонента на едно здраво демократско општество. Младите како категорија имаат

¹ Прирачник за млади гласачи на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, во 2020 година, во соработка со Државната изборна комисија на Република Северна Македонија.

специфични барања и потреби, кои треба да бидат земени предвид во процесот на креирање политики, со што тие активно ќе се вклучат во подобрувањето на своите локални заедници.

Учеството во процесите на донесување одлуки на локално и на национално ниво ќе придонесе кон подобрување на статусот и на добросостојбата на младите луѓе во државата. Вклученоста на младите во одлучувањето е неопходна за градење силни и демократски заедници.

Нивното учеството може да биде:

Економско – градење политики за финансиска автономија и стабилен младински стандард

Политичко – учество во политики на национално и на локално ниво

Социјално – партиципација во предлагање мерки и решенија за подобар квалитет на живот

Културно – учество во креирање различни форми на уметност и уметничко изразување

Дефиниција за младинско учество во Преамбулата на ревидираната Европска повелба:

„Учеството во демократскиот живот на секоја заедница претставува многу повеќе од само да се гласа или да се учествува како кандидат на избори, и покрај тоа што овие елементи се важни. Учеството и активното граѓанство подразбираат да се има право, средства, простор, можност и, онаму каде што е потребно, поддршка за да може да се учествува и да се влијае врз одлуките и да се учествува во дејства и активности за да се придонесе кон градење подобро општество.“²

5. Скала на учество

Скалата на учество од Роџерт Харт ги прикажува осумте степени на младинско учество, кои според условите што се исполнети во секоја локална заедница се разликуваат едни од други. Тие го прикажуваат односот што младите го имаат со институциите, со организациите и со претставниците на политичките партии, но исто така претставуваат и корисна алатка преку која може да се оцени и да се измери на кое скалило е учеството на младите во одредена заедница.

² <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-mk/168072a38a>

Скалило 8: Заедничко донесување одлуки

Скалило 7: Младите како предводници и иницијатори

Скалило 6: Заедничко донесување одлуки на иницијатива на возрасните

Скалило 5: Консултирани и информирани млади

Скалило 4: Назначени и информирани млади

Скалило 3: Токенизам – младите како пиони (НЕУЧЕСТВО)

Скалило 2: Младите како декорација (НЕУЧЕСТВО)

Скалило 1: Манипулација на младите (НЕУЧЕСТВО)

6. Закон за младинско учество и младински политики

Младинското учество во нашата земја за првпат е дефинирано во Законот за младинско учество и младински политики. Законот е донесен во јануари 2020 година, по претходни широки консултации со младинскиот невладин сектор, со институциите и со политичките подмладоци. Целта на Законот е заштита и задоволување на потребите и на интересите на младите преку креирање и спроведување политики за млади на сите нивоа, со интерсекторски пристап и вклучување на младите во овие процеси, но и нивно активно информирање, поддршка на младинското организирање и поттикнување на младинскиот активизам, волонтерството, личниот, професионалниот и социјалниот развој на младите.

Во Законот за младинско учество и младински политики, **младинското учество** се дефинира како процес што им овозможува на младите учество и заедничко носење одлуки за политики и програми што директно или индиректно го обликуваат животот на младите.

Категоријата „**млади**“ за првпат законски се уредува како лица на возраст од 15 до 29 години. Со оваа возрасна граница македонското законодавство го следи правото на Европската Унија каде што како млади се дефинирани сите лица од 15 до 29 години.

Локалното собрание на млади е тело во кое можат да членуваат младински организации, организации за млади, политички подмладоци, ученички и студентски организации и други облици на младинско здружување. Тие не мора да бидат регистрирани на територијата на општината или на Град Скопје, но треба да имаат активности во општините во чие локално собрание сакаат

да учествуваат. Формите на организирање што членуваат во годишното собрание за млади, учествуваат преку делегати до 29 години, кои мора да бидат жители на општината. Локалното собрание на млади по пат на непосредно гласање избира членови на Локалниот младински совет.

Локалниот младински совет е тело што има советодавна и застапувачка улога од делокругот на младинските прашања и политики во општините и во Град Скопје. Меѓу другото, Локалниот младински совет има право да предлага дневен ред на советите на општините, да иницира прашања од интерес на младите пред општината, да учествува во процесите за креирање на младинските стратегии и политики. Бројот на членовите во ЛМС е непарен и не надминува 1/3 од бројот на советници на општината, но не помалку од 5 члена.

Националната и Локалната стратегија за млади се стратешки документи со кои се утврдуваат целите и приоритетите за развој на младинските политики, унапредување на младинските интереси, како и во кои се утврдуваат организациските и финансиските мерки за нивно остварување. Стратегиите за млади во себе содржат акциски планови за реализација со дефинирани активности, динамика, носители на активности и проекции на буџетски средства. Националната стратегија за млади ја донесува Владата на РСМ за период од 5 години, а Локалната стратегија за млади ја донесуваат советите на општините и на Град Скопје.

Законот предвидува и **Сервиси за млади** во согласност со потребите на младите луѓе, а заради подобрување на младинскиот стандард и активизам.

Канцелариите за млади се формираат во општините и во Градот Скопје и претставуваат примарна точка за пристап на младите, но и центар за координација на работата за млади во општините и во Град Скопје.

Младинските центри претставуваат простори/места каде што се реализираат програми за млади во насока на унапредување на нивната благосостојба, личен, социјален и професионален развој и други аспекти од нивните животи. За работа со млади во младинските центри се одговорни младинските работници. Овие простори се создаваат во соработка меѓу општините, Градот Скопје и формите на младинско организирање.

Службеник за млади е лицето одговорно за работењето на канцеларијата за млади, координирање на активностите за млади и спроведување и следење на прашања од интерес за младите

во секоја општина и во Град Скопје. Информациите за контакт со службениците за млади треба да се јавно достапни.

За спроведување на Законот се издвојуваат најмалку 0,3%, а од буџетите на општините и на Град Скопје, најмалку 0,1% на годишно ниво.³

7. Заклучоци од анализата на податоци собрани преку фокус групите и анкетниот прашалник

Истражувањето покажа дека гласот на младите во изборниот процес и во креирањето политики во локалните заедници е на незадоволително ниво и дека креаторите на политиките треба повеќе да ги информираат и да соработуваат со младите. Анализата е насочена на две области, работата на локалната самоуправа со младите од една страна и соработката на политичките партии со младите луѓе од друга страна, од што произлегува дека локалната самоуправа и политичките партии треба да поттикнат и да овозможат зголемено учество на младите луѓе во процесите на локално ниво.

Младите не се доволно информирани за средбите на локалната самоуправа со млади, како и за подготовка на мерки и политики за млади на локално ниво. Локалната самоуправа не ги користи доволно мрежите и каналите на кои комуницираат младите, и не објавува информации и содржини што им се од корист на младите и на начин кој е разбирлив за нив. Исто така, тие не ги гледаат младите советници во советите на општините како нивни претставници и сметаат дека тие треба да им пристапуваат на младите, но и да бидат достапни и да имаат канал за директна комуникација.

Политичките партии не одржуваат консултативни средби со младите од нивната локална заедница за да ги дознаат нивните потреби и проблеми. Тие недоволно практикуваат средби со млади, кои ќе се одржат на неформален начин и приспособени на возраста, на теми што им се важни, со цел да ја подобрат комуникацијата со млади што не се дел од политичка партија или со млади што не се организирани. На младите им е помалку важно дали кандидатот доаѓа од политичка партија, многу поважно им е каков е неговиот однос со младите и каков е неговиот углед во средината од која доаѓаат. Младите сметаат дека мерките за млади во програмите на политичките партии се

³ Закон за младинско учество и младински политики <https://www.slvesnik.com.mk/issues/862649465cf4432aadcb4119f52bfd81.pdf>

општи и дека мерките треба да се издвоени во посебен дел за млади, но и да бидат реални, со определени рокови и да можат да се спроведат во рамките на еден мандат. Политичките партии не ги приспособуваат своите програми за лица со попречен вид или слух.

Младите се најзасегнати од политиките што се носат, но поради ниската доверба во локалните власти и неинформираноста за начинот на вклучување во процесите на креирање политики на локално ниво, тие се незаинтересирани за учество во изборниот процес. Затоа политичките партии при креирање на изборните програми треба да работат директно со младите луѓе и со нивните проблеми и да им обезбедат можност врз основа на понуда на политики за млади да одлучат за кого ќе го дадат својот глас.

Дополнително се покажа дека треба повеќе да се работи на имплементацијата на Законот за младинско учество и младински политики. Телата и сервисите на национално и на локално ниво предвидени со Законот сè уште не се имплементирани во најголемиот дел од општините. Иако со Законот се предвидува ефикасно вклучување на младите во институциите, неговото ненавремено спроведување го попречува младинското информирање и нивното учество во процесите на креирање политики и носење одлуки.

Младинското учество на локално ниво претставува област во која се потребни низа подобрувања во иднина, но она што младите дефинитивно го препознаваат е волјата за соработка и позитивните примери на локалните самоуправи во дел од општините. Оттука, анализата укажува дека ваквите практики на успешни примери треба да се развијат и да се применуваат во сите локални заедници, а предизвиците да се претворат во можност што ќе ги ослободи потенцијалите на младите во општеството.

8. Препораки

Врз основа на претходно спроведената анализа на резултатите собрани од истражувањето, од фокус групите и од анкетниот прашалник, можат да се извлечат неколку препораки, кои ќе придонесат кон унапредување на младинското учество на локално ниво и зајакнување на позицијата на младите во рамките на нивната заедница.

8.1. До локалната самоуправа

- » Тематски седници за млади на советот на општината, на кои ќе се разговара за мерки и политики за млади на локално ниво
- » Средби со млади за промоција на мерки и политики за млади
- » Навремена комуникација од службите задолжени за комуникација во рамките на општината
- » Информирање на младите за мерки и за политики за млади преку канали што тие ги користат, на начин кој е разбирлив за нив

8.2. До политичките партии

- » Заедничко дизајнирање на мерките за млади во предизборната програма
- » Креирање мерки што се мерливи, остварливи и реални
- » Предизборна програма што ќе биде инклузивна и адаптирана на Браево писмо и во аудиоформат.
- » Испитување на мислењето на младите
- » Систематизирано прикажување на мерките за млади во предизборната програма во една глава посветена само за млади

